

ПАТЭНЦЫЯЛ ЗДAROУЯ НАЦЫІ

Гутарка з А. МАЮРАВЫМ,
віцэ-прэзідэнтам
Інтэрнацыянальнага саюза
Безнаркатэчнага выхавання

СПАДЧЫНА

Ушанаванне Ефрасініі ПОЛАЦКАЙ

Стар. 2.

Стар 4—5.

ПАКУТЫ І НАДЗЕІ СТАРОГА ГОРАДА.
НАТАТКІ Алены СПАСЮК

Стар. 3.

ПАЭТКІ 20-х

Наля МАРКАВА:
"Я ў СУГУЧНАСЦЬ СВАІХ
ПЕСЕнь ЗАПЛЯТАЮ
ВАСІЛЬКІ"

Стар. 5.

У ВЯНОК РОДНАГА СЛОВА

НАТАТКІ ПРА МОВУ
АМЕРЫКАНСКАГА
БЕЛАРУСА Антона
ДАНІЛОВІЧА

Стар. 6—7.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА**РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ**

Голас Радзімы

12 студзеня 2000 года
Цана 60 рублёў

№ 2 (2664)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 1955 г.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

Беларусы Малдовы шлюць рэдакцыі любай нам газеты "Голас Радзімы" шчырыя віншаванні з нагоды Калядных святаў і Новага, 2000 года!

Жадаем усім добрага здароўя і нястомнай працы на карысць беларускага замежжа.

Сёння "Голас Радзімы" — гэта для нас акно, праз якое мы бачым, як жыве наша Радзіма Беларусь, як жывуць яе сыны за мяжой.

Вельмі добра, што газета адкрывае нам малавядомыя і часам зусім новыя старонкі шматпакутнай нашай мінуўшчыны і яе слаўтых людзей.

Вялікая падзяка вам за гэта!

Трымайцеся на старонках сваёй газеты толькі праўды — тады наша пашана і ўдзячнасць заўсёды будуць з вамі!

Уладзімір ДЗЯРЖЫЦКІ,
старшыня рады
Беларускай грамады
ў Рэспубліцы Малдова.

Дарагія землякі!

Высылаю чэк на атрыманне газеты ў 2000-м годзе.

Жадаю спехаў у працы.
З удзячнасцю

Таня КУЦ.

Канада.

АД РЕДАКЦЫІ. Спадарыня Куц, прыміце

шчырую падзяку за пастаянную ўвагу да газеты.

Паважаныя супрацоўнікі газеты "Голас Радзімы"!

Шчыра віншую вас з Новым, 2000 годам. Жадаю ўсім у гэты знамянальны, апошні год тысячагоддзя натхнення, творчых поспехаў.

Няхай ён адорыць радасцю, шчасцем, дабрабытам кожную сям'ю, садзейнічае росквіту роднай Беларусі, яе працавітага народа.

Валянцін СТРЫБУК,
уряджэнец Брагінскага раёна.

Украіна, г. Львоў.

Добры дзень!

Вялікі дзякуй за падрыхтаваны матэрыял ("ГР" № 36).

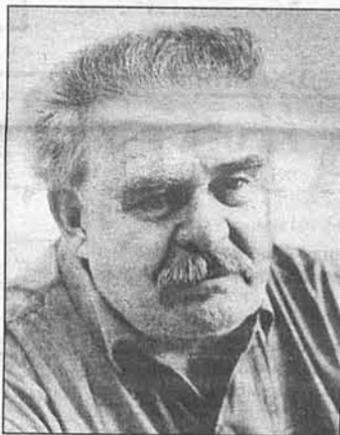
Хутка вы працуеце! Прыемна. Адрозна адказаць не змог, рыхтаваўся да выставы, якой адзначыў канец стагоддзя, нейкі свой творчы шлях і 45-годдзе. Свята — гэта добра, але трэба працаваць.

Сумую, не магу дачакацца, калі прыйдзе лета і змагу прыехаць на Радзіму.

Віншую ўсіх з Новым годам, з новым стагоддзем!
Да пабачэння!

Вячаслаў ІГНАЦЕНКА,
Малдова, г. Кішынеў.

6—7 стар.

АНОНС**Юры СТАНКЕВІЧ**

Гэты пісьменнік — з пакалення так званых "бэбibu-мераў". Нарадзіўся пасля вайны ў Барысаве, сын рэпрэсаванага па 58-му артыкулу.

Пісьменнік рана, з 14 гадоў, пачаў працаваць, скончыў вярхоўную школу, пасля

журфак Белдзяржуніверсітэта. Доўга "адседзеў" у барысаўскай райгазеце. Яго прозу не друкавалі: то мала "грамадзянскасці", то "ачарненне нашай рэчаіснасці". І калі "першая адліга" дазволіла яму паступіць у інстытут, то другая, "перабудова", — дала магчымасць друкавацца. Ужо першыя яго аповесці і апавяданні выклікалі цікавасць чытачоў і крытыкаў. Прыхільнік постмадэрнізму ў сучаснай беларускай прозе, ён апошнім часам не раз "растрывожваў" плынь літаратуры. Яго аповесці "Трузі", "Псеўда", "Бесапатам", "Ізмуродна-зялёныя мухі", "Збіральнік страху", раман "Любіць ноч — права пацуюць" і г. д. выклікалі палеміку ў чытачоў і крытыкаў.

Юры Станкевіч зарэкамендаваў сябе і як майстар кароткага апавядання. Адно з іх — "эНэЛА" змешчана на 7-й старонцы.

СПОРТ

БОКС. Міжнародны турнір па боксу ў Стамбуле прынес беларускай камандзе першую алімпійскую ліцэнзію ў гэтым відзе спорту. Тры ўпартыя паядынкі правёў Сяргей Быкоўскі на шляху да сваёй перамогі. А зборная рыхтуецца да чарговага старту ў Афінах, не губляючы надзеі дапоўніць баксёрскую каманду ў Сідней.

У-ШУ. Бронзавы медаль прывёз з Ганконга, дзе праходзіў чэмпіят свету па у-шу, беларус Вячаслаў Шапавалаў. У вагавой катэгорыі да 75 кілаграмаў Слава змог атрымаць перамогу над чэмпіёнам Бразіліі, правёўшы самы хуткі бой на турніры. Усяго некалькі секунд спатрэбілася яму, каб накаўтаваць бразільца. У паўфінальным паядынку беларускі спартсмен уступіў чэмпіёну свету з Ірана.

МАСТАЦКАЯ ГІМНАСТЫКА. На турніры па мастацкай гімнастыцы ў Вене пераканаўчую перамогу атрымала юная беларуска Юля Раскіна. Чэмпіёнка ў мнагабор'і — чатыры сярэбраныя медалі ў

асобных практыкаваннях — вынік яе паспяховага выступлення.

ГАНДБОЛ. Яшчэ адзін беларускі легіянер дэманструе свае спартыўныя вынікі за межамі краіны. Ужо тры месяцы вараатар гандбольнай зборнай Віталь Фешчанка выступае за французскі клуб "Тулуза".

САМБА. Адною залатой, дзвюма сярэбранымі і дзвюма бронзавымі ўзнагародамі завяршыўся для беларускай зборнай па самба чэмпіят свету, які праходзіў у Іспаніі. На вышэйшую ступень п'едэстала паднялася Таццяна Масквіна (48 кілаграмаў). У вагавой катэгорыі звыш 80 кілаграмаў Вераніка Казлоўская ўступіла толькі расіянка Ірыне Родзінай. Паспяхова выступілі і мужчыны-самбісты: другое месца ў Леаніда Свірыда (100 кілаграмаў) і трэцяе месца ў сваіх катэгорыях — у Націка Багірава і Юрыя Сенашацкага.

Каця МАЗАКОВА.

Алена ЯСКЕВІЧ

НІБЫ КАЛЯДНЫ СОН

Сяброўства доўжыцца,
нібы калядны сон.

У словах,
дзеях і ў пачуццях.

Здаецца,
што даўно не той.

Спамін травой прарастае
праз цэрні боязі,

грахоў,
сумненняў Духа,
жарсцей свету,

Ды ўсё ліецца,
снее ў Лету.

І зірк —
цнатлівай чысцінёй,
чуллівым дотыкам,
суладдзем думак.

А забядуем —
Параненае сэрца
раны

лекуе
і працінае,

І крылы зноў
лагодна развінае
у самотнае цішы.

І ўзлёт Душы,
як з цёплай далані.

Мастацкая галерэя "Палац" праводзіць III гарадскую выставу "Калядныя фантазіі". Тут у 16 намінацыях прадставлены працы дзяцей з усіх мінскіх школ.

Таня ЗАЙЦАВА і Юля ЛАЗАКОВІЧ — аўтары работы "Французскія каляды".

Фота Мікалая ПЯТРОВА.

Мэру Мінска Уладзіміру Ярмошыну пашчасціла павіншаваць жыхарку Мінска Ганну Барысевіч з 111 днём нараджэння. Да 80 гадоў Ганна Адамаўна працавала ў калгасе "Стары Койцін" Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці. А зараз жыве з дачкою Нінай Іпалітаўнай у Мінску. Нягледзячы на свой больш чым паважаны ўзрост, Ганна Адамаўна адчувае сябе бадзёра і сустрэла 2000 год са сваімі ўнукамі, праўнукамі і прапраўнукамі.

БелТА.

«НІХТО, АКРАМЯ НАС, НЕ ЁЎЛАДКУЕ БЕЛАРУСЬ...»

(З Навагодняга звароту Прэзідэнта Беларусі А. Лукашэнкі)

Паважаныя суайчыннікі! Адыходзячы год для кожнага з нас склаўся па-рознаму.

Можна толькі радавацца добраму і засмучацца дрэнным. Але практычна ўсе ў нашых руках.

І ўласны лёс, і лёс сваёй сям'і, і лёс Радзімы.

Вось чаму сёння вельмі важна яшчэ раз усвядоміць: ніхто, акрамя нас, не ўладкуе Беларусь.

Так, мы — розныя. І па палітычных поглядах, і па эканамічных перакананнях, і па сацыяльнаму становішчу. Мы — розная нацыянальна-прыналежнасці і рознага веравызнання.

Але адно ў нас агульнае — наша Айчына.

Яе нельга раздзяліць па палітычных партыях, рэлігійных канфесіях, нацыянальных абшчынах.

Вось чаму я звяртаюся сёння да вас, грамадзяне Рэспублікі Беларусь, з заклікам — уладкаваць нашу зямлю стваральнай працай усёй нацыі.

Міжнародны прэстыж Айчыны, дастатак беларусаў можа быць дасягнуты адным шляхам

— усведамленнем сябе нацыяй, вырашэннем усіх сваіх праблем сваімі сіламі.

Я ўдзячны ўсім — незалежна ад узросту, пасады, прафесіі, сацыяльнага становішча. І тым, хто падтрымлівае маю палітыку, і тым, хто яе не падтрымлівае. За тое, што вы неабыякавыя да праблем, хоць і па-рознаму бачыце іх вырашэнне.

У сувязі з гэтым хачу заявіць — палітыка Прэзідэнта застаецца ранейшай.

У яе аснове — сацыяльна арыентаваная эканоміка, пабудова грамадства роўных магчымасцей, усямерная падтрымка актыўнай часткі насельніцтва, трывалая сацыяльная абароненасць дзяцей, старых і жанчын.

Хто можа працаваць, той павінен працаваць!

У палітыцы наша краіна ўсё больш умацоўваецца як суверэнная дзяржава, якая праводзіць самастойную лінію. Многім на Захадзе ды і на Усходзе не падабаецца такая самастойнасць, але мы не можам адмовіцца ад нацыянальных інтарэсаў. Мы самі

ведаем, як нам жыць у сваім доме і якім чынам яго ўладкоўваць.

У той жа час мы з глыбокай павагай ставімся да ўсіх нашых суседзяў.

А саюз з Расіяй — гэта гістарычная неабходнасць, выпактаваная нашымі народамі. Тут няма палітычнай кан'юнктуры, за тое ёсць база для далейшага эканамічнага і духоўнага развіцця дзвюх краін і народаў.

Дарагія суайчыннікі! Надыходзячы год — апошні ў гэтым тысячагоддзі, юбілейны для хрысціян усяго свету.

Я віншую вас з гэтым юбілеем. Захоўвайце і прымнажайце хрысціянскія каштоўнасці, якія заклікаюць чалавецтва да міру і добра, працавітасці, любові да бліжняга.

Святочнае прывітанне шлю прадстаўнікам беларускай дыяспары блізкага і далёкага замежжа. Няхай добрыя пачуцці зямляцтва і любові да Беларусі збліжаюць і родзяць усіх нас.

Шчасця і дабрабыту вам у новым годзе!

31 снежня 1999 года.

КРОКІ ДА ДАЎГАЛЕЦЦЯ

Прыхільнікі здаровага ладу жыцця ахвотна прыходзяць у фізкультурна-аздараўленчы цэнтр "Даўгалецце", што ў Фрунзенскім раёне сталіцы. Штодзённа тут працуюць рознастайныя спартыўныя секцыі. Неабходнымі сучаснымі трэнажорамі абсталяваны атлетыч-

ная зала і зала для заняткаў аэробікай і шэйпінгам. А гульнёвую залу наведваюць разам дзеці і бацькі.

НА ЗДЫМКУ: з матулямі і бабулямі — у цэнтр здароўя.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА.

ЗАЎТРА ПАЧЫНАЕЦЦА СЁННЯ

У горадзе Шклове, што на Магілёўшчыне, адкрылася новая школа. Зараз у ёй навучаецца больш за 700 дзяцей.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

ПАТЭНЦЫЯЛ ЗДАРОЎЯ

— Аляксандр Мікалаевіч, што можа быць першапрычынай ужывання алкаголю?

— Перш за ўсё — адсутнасць маральнага імунітэту, уплывае на гэта і шэраг сацыяльных фактараў.

Генеральная асамблея ААН, аб'явіўшы дзесяцігоддзе (1991—2000 гады) барацьбы з ужываннем нарктыкаў, прапанавала ўсім прыняць комплексныя нацыянальныя праграмы супрацьдзеяння. На актуальнасць і зладзённасць тэмы ўказана ў шэрагу праграм Сусветнай арганізацыі аховы здароўя: "Здаровыя гарады", "Еўрапейскі план дзеянняў па барацьбе з ужываннем алкаголю", "Міжгарадскі антыалкагольны план дзеянняў" і "План дзеянняў па барацьбе з ужываннем тытуню ў Еўропе". Але пакуль слаба распрацоўваюцца антыалкагольныя праграмы мясцовымі ўладнымі структурамі.

Барацьба з п'янствам і алкагалізмам — не толькі медыцынская праблема, але і агульнадзяржаўная, бо п'янства, алкагалізм, таксікаманія з'яўляюцца самымі масавымі сацыяльнымі негатывымі праўленнямі.

Ідэал любой навукі — адкрыццё законаў у сваёй прадметнай галіне. Гэта тым больш значна для такой навукі, якой з'яўляецца навука аб шляхах аздараўлення, аб дасягненні цяжарнасці — сабрывалогія. У сабрывалогіі зацвердзіўся закон піцейнай эскапацыі. Згодна з ім, на Зямлі ў пітушчых краінах у ста выпадках кожны шаснаццаты чалавек ужывае алкаголь. Прычым, працэнт п'яніц можа актыўна расці ў сувязі з ростам агульнага спажывання алкаголю. І ніякая "культура піцця" не выратуе грамадства ад алкагольнай бяды.

— П'янства — сур'ёзная сацыяльная, эканамічная і маральная хвароба грамадства. Ці вывучаецца яна стала і сур'ёзна?

— Вядома. Напрыканцы 80-х гадоў акадэмік Б. Іскакаў вывёў формулы, закон знішчэння цывілізацыі, фармацый, вялікіх дзяржаў у выніку алкагольнага генацыду. Згодна з алгарытмам закона знішчэння, на першым этапе з'яўляецца распаўсюджванне "вірусу гібелі" — падзенне маралі, наркатызацыя грамадства алкаголем і нікацінам, разбэшчанасць, крміналізацыя, карупцыя, паслабленне ўлады. Дасягаецца крытычная маса вірусу гі-

Напрыканцы мінулага года ў Мінску прайшла міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Светапогляд новага тысячагоддзя — цяжарнасць, культура, разумная стваральнасць". Сёння мы прапануем гутарку з яе ўдзельнікам віцэ-прэзідэнтам Інтэрнацыянальнага саюза безнаркатычнага выхавання (IVES) А. МАЮРАВЫМ.

белі — масавая алкагалізацыя, крміналізацыя, шырокая карупцыя, усеагульная разбэшчанасць, крадзеж, дэбілізацыя і параліч улады.

На наступным этапе ідзе знішчальнае палітычнае ці ваеннае паражэнне, ці сацыяльна-эканамічнае банкруцтва і развал. Новую цывілізацыю на розных стадыях пакараюць ці заваёўнікі, ці найбольш пасіянарныя групы з вышэйшым маральна-валявым патэнцыялам.

Барыс Іскакаў лічыць, што менавіта па алгарытму закона знішчэння крах спасціг вялікія цывілізацыі (старажытна-нарыйскую, старажытнававілонскую, сацыялістычную і іншыя).

Залежнасць негатывных з'яў, што адбываюцца ў грамадстве ад ужывання алкаголю, даследуе і вывучае акадэмік Фёдар Углоў, які ў сваіх кнігах і публікацыях падкрэслівае нарастанне алкагольнай залежнасці. У навуковай практыцы такая залежнасць называецца законам Углова.

Статыстык Нацыянальнага інстытута дэмаграфічных даследаванняў (Расія) С. Ладэрман надрукаваў у 1956 годзе і ў 1964-м свае працы пра алкаголь, алкагалізм і алкагалізацыю. Ён усталяваў, што паміж сярэднім спажываннем алкаголю і колькасцю людзей, якія ўжываюць яго "празмерна", маецца прамая сувязь. Чым больш насельніцтва ўжывае алкаголю, тым больш тых, хто ўжывае яго "празмерна". Закон Ладэрмана правяраны на прыкладзе многіх краін. Анкетаванне праведзена ў Францыі, Англіі, Аўстраліі, Шатландыі, ЗША, Італіі, Швейцарыі, Нарвегіі, Швецыі ў 50-я, 60-я і 70-я гады.

І яшчэ адна трывожная заканамернасць: значная частка дэбілаў сярод нованароджаных прама

прапарцыянальная душавому алкаспажыванню. У прамой залежнасці — дэмаграфічная сітуацыя. Праўда, становішча спраў на Беларусі крыху лепшае, чым у Расіі. Спажыванне спіртнога на душу насельніцтва ў Расіі, напрыклад, ужо зараз займае першае месца ў свеце і амаль удвая перавышае небяспечны ўзровень, што ўстаноўлены Сусветнай арганізацыяй аховы здароўя. Агульнавядома, што нават пры дасягненні спажывання алкаголю 8 літраў на чалавека ў год надыходзіць працэс незваротнага знішчэння генафонду нацыі. Звернемся да статыстыкі. Сярэдняя працягласць жыцця расіян у 1986-1987 гадах была ўсяго толькі 70 гадоў: сярод мужчын — 65 гадоў, жанчын — 75. У 1994 годзе яна характарызуецца ўжо наступным чынам: сярэдняя працягласць жыцця складае 65 гадоў: мужчыны жывуць да 58, а жанчыны да 72 гадоў. У заходнееўрапейскіх краінах працягласць жыцця мужчын на 13, а жанчын на 8 гадоў больш, чым у Расіі. Сумная статыстыка. Вось чаму барацьба з п'янствам і алкагалізмам — праблема агульнадзяржаўная.

— Якое "звяно", на ваш погляд, гапоўнае ў барацьбе з алкагалізмам?

— Дзяржаўны кантроль над вытворчасцю спіртнога. Рашучая палітыка наступлення на п'янства як сацыяльную хваробу шляхам растлумачэння заганнай практыкі, а таксама медыцынскіх аспектаў і абгрунтаванняў. Па магчымасці — ажыццяўленне супрацьалкагольных і антынаркатычных праграм і праектаў па фарміраванню цяжарнай асобы, зацвярдзенню здаровага ладу жыцця.

— Фарміраванне здаровага ладу жыцця пачаў у Ніжнім Ноўгарадзе непасрэдна з вашым удзелам!..

— Так. Гэта не голае дэклараваанне, а канкрэтная праца. Паста новай гарадской думы Ніжняга Ноўгарада яшчэ ў 1996 годзе прынята канцэпцыя "Ніжні Ноўгарад — духоўнае і фізічнае адраджэнне".

— Які паратунак для людзей, хто пакутуе ад алкагалізму?

— На першым этапе метады пераканання і сацыяльная дапамога. Можна, у гэтым і ёсць універсальнасць псіхалага-педагагічнага метаду беларускага вучонага Генадзя Шычко. Метад, які зараз актыўна вывучаецца і ўкараняецца...

Гутарыў Пётр ЖЭБРАК.

ЗДАРЭННІ

Больш за два кілаграмы марыхуаны затрымалі на брэсцкім пагранпереходзе "Варшаўскі мост" супрацоўнікі мытні "Заходні Буг".

Наркатычную кантрабанду спрабаваў правезці за мяжу жыхар Казахстана. Ён зашыў наркатычную сыравіну ў падушку. Іх у салоне маршрутна-

га аўтобуса, які накіроўваўся ў Германію, добры дзесятак. Як мытнікі вылічылі менавіта патрэбную падушку — іх прафесійная тайна. Кантрабандыста будучы судзіць па беларускіх законах, якія прадугледжваюць у такіх выпадках ад трох да сямі гадоў пазбаўлення волі.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

Гэтыя аўтамабілі "Эскорт" зменнай комплектацыі сабраны на заводзе "Форд Юніон", што непадалёк ад Мінска.

БелТА.

АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ

ўзнікае пытанне, ці здолее камерцыйныя структуры, якім частка аб'ектаў нават прададзена, правесці работы на належным узроўні, захаваць будынкі адпаведна іх статусу гісторыка-культурных каштоўнасцей?

II

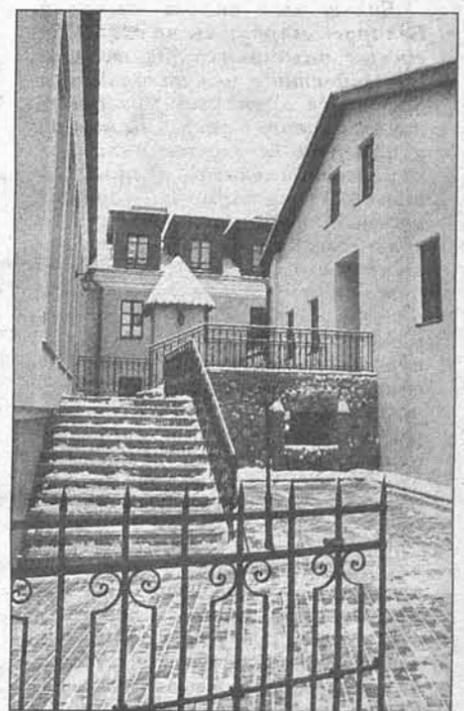
У сярэдзіне верасня мінулага года беларуская інтэлігенцыя звярнулася да прэм'ер-міністра Сяргея Лінга з адкрытым лістом. Ён падпісаны 37 дзеячамі мастацтва і навукі (сярод іх — Я. Брыль, А. Дударэў, М. Лужанін, А. Мальдзіс, іншыя), якія выказалі заклапочанасць станам захавання гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі. У лісце

тэрстве культуры БССР звярнулася ў Рэспубліканскую Пракуратуру з просьбай аб прыцягненні да адказнасці вінаватых асоб. Але на гэтым усё і сціхла.

Новай канцэпцыяй на месцы знішчанага дома меркавалася стварыць глядзельную залу "Тэатра старога горада". Але ў жніўні 1996 года комплекс будынкаў на рагу вуліцы Герцэна і Музычнага завулка быў прададзены ТАА "Білім", які адрэстаўраваў іх за свой кошт і цяпер здае ў арэнду. У адным з будынкаў размясцілася чэшскае пасольства, у другім — офісы Сусветнага і Еўрапейскага банкаў. Гэтым, а таксама "неабходнасцю захаваць гісторыка-культурныя каштоўнасці", па меркаванні камісіі, абумоўлена тое, што ў начныя часы (з 23 гадзін) унутраны двор дамоў № 2, 2а, 4 па вул. Герцэна закрыты.

ня да працэсу рэстаўрацыі далучаюцца не толькі дзяржаўныя прадпрыемствы, але і камерцыйныя ўстановы ў якасці інвестараў, праекціроўшчыкаў, выканаўцаў работ. Змест ліста сведчыць, што грамадскасць у першую чаргу непакоіць форма ўласнасці на аб'екты старажытнай забудовы. Не думаю, што ад яе перамены навакольныя краевіды могуць пагоршыцца.

Гэта добра, што людзі клапацяцца пра свой горад, што яны неабавязкова да яго лёсу. Дрэнна, што такая зацікаўленасць не мае пакуль што задавальнення. Інфармацыя пра тое, што, як і чаму робіцца ў галіне аховы спадчыны, у прэсе, на тэлебачанні, на

ПАКУТЫ І НАДЗЕІ ВЕРХНЯГА ГОРАДА

Праблема рэстаўрацыі Верхняга горада, найбольш каштоўнай і значнай часткі гістарычнага цэнтру Мінска, хвалюе жыхароў сталіцы даўно. На пачатку 80-х разглядалася пытанне аб зносе Верхняга горада. І толькі дзякуючы намаганням грамадскасці (у прыватнасці, Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры), запланаванага зносу не адбылося. Тады ж распачалі першую канцэпцыю аднаўлення Верхняга горада, якая прадугледжвала падзел аб'ектаў для рэстаўрацыі паміж найбуйнейшымі прадпрыемствамі Мінска, іншымі ўстановамі. Пачалася рэстаўрацыя старажытных будынкаў з іх прыстасаваннем пад офісы. Гэта не магло не выклікаць абурэння грамадскасці, і ў 1986 годзе шумна прайшло грамадскае абмеркаванне праекта рэстаўрацыі, у выніку чаго канцэпцыю адхілілі. На той момант людзей, якія жылі ў паміжканальных без усялякіх выгод — не мелі каналізацыі, водаправода, цэнтральнага ацяплення, — адсялілі. У цэнтры горада засталіся пустыя будынкі, якія пацеху разбураліся. Там знаходзілі прытулак бадзягі, шукалі прыгод дзеці.

Новая праектная канцэпцыя была распрацавана напрыканцы 80-х гадоў, але да 1991 года рэстаўрацыйныя работы ў Верхнім горадзе амаль не праводзіліся з-за адсутнасці бюджэтных сродкаў. Расла інфляцыя, грошай не хапала. Дзеля прыцягнення пазабюджэтных інвестыцый на рэканструкцыю гістарычнага цэнтру сталіцы Мінгарвыканкам, Упраўленне па рэстаўрацыі і кансервацыі помнікаў пры Савеце Міністраў, некаторыя іншыя арганізацыі стварылі акцыянернае таварыства "Стары Менск", у якім Мінгарвыканкам з'яўляецца трымальнікам асноўнага пакета акцый. "Стары Менск" стаў заказчыкам рэстаўрацыйных работ. Пасля яшчэ аднаго грамадскага абмеркавання і разгляду на сумесным пасяджэнні Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны Горадабудуўнічага савета Мінгарвыканкам зацвердзіў Генеральны план з праектам забудовы квартала.

На навукова-даследчыя, праектныя, рэстаўрацыйныя работы акцыянернае таварыства "Стары Менск" прыцягнула больш за тры мільёны долараў ЗША (па курсу Нацбанка) пазабюджэтных сродкаў. Дзяржаўныя інвестыцыі склалі каля трохсот тысяч долараў. Відавочна, што без недзяржаўных укладанняў аднаўленне Верхняга горада немагчымае. Але

падкрэслівалася, што сёння, на парозе XXI стагоддзя, калі сусветная і еўрапейская цывілізацыя ўсё больш выключна важна для чалавецтва помнікаў гісторыі і культуры, у Мінску склалася катастрафічная сітуацыя. Пэралічваюцца шэраг аб'ектаў Верхняга горада, знішчаных за апошнія гады. На месцы сапраўдных помнікаў архітэктуры і гісторыі "пастаўлены прымітыўныя муляжы для новых гаспадароў, якія ператвараюць Верхні горад у закрытую для гараджанаў зону. Гэтыя грубыя падробкі не адпавядаюць ні мастацкім, ні планіровачным параметрам былых помнікаў Мінска".

У сувязі са зваротам інтэлігенцыі была створана Міжведомасная камісія, куды ўвайшлі прадстаўнікі Міністэрства культуры, архітэктуры і будаўніцтва, Мінскага гарвыканкама, Беларускага саюза архітэктараў, акцыянернага таварыства "Стары Менск". Камісія вывучыла якасць навукова-праектнай дакументацыі на аб'екты, адзначаныя ў звароце.

Галоўная выснова, зробленая камісіяй: закон у ходзе рэстаўрацыі не парушаецца. АТ "Стары Менск" створана адпаведна патрабаванням дзеючага заканадаўства, пра што сведчаць матэрыялы праверкі праваахоўных органаў і неаднаразова перарэгістрацыя ў Мінскім гарвыканкаме. У "Даведцы аб праверцы фактаў, выкладзеных у лісце навуковай і творчай інтэлігенцыі Беларусі", дадзена падрабязная інфармацыя пра кожны з будынкаў Верхняга горада. Напрыклад, дом № 2а па вуліцы Герцэна знесены камбінатам "Мінскрэмбуд" пры першай спробе рэалізацыі праекта рэгенерацыі гістарычнага цэнтру Мінска, адхіленага на грамадскім абмеркаванні 1986 года. Дзяржаўная інспекцыя па ахове помнікаў гісторыі і культуры пры Мініс-

Ёсць шмат аб'ектаў, якія былі пашкоджаны яшчэ да стварэння АТ "Стары Менск". Так, будынак № 6 па вуліцы Герцэна знеслі 11 гадоў таму, калі "Верхні горад" яшчэ не быў узят пад ахову дзяржавы. Дамы № 21/3, 25 па вуліцы Інтэрнацыянальнай пачалі аднаўляць да ўвядзення ў дзеянне закона "Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны". Заўвагі органаў аховы спадчыны, выказаныя пры іх прыёмцы ў эксплуатацыю, не выкананы па сённяшні дзень. Работы па рэстаўрацыі дома № 6а па вуліцы Герцэна актывізаваліся пасля звароту творчай інтэлігенцыі. Ёсць надзея, што ў бліжэйшы час яны будуць завершаны.

У рэшце рэшт, з пазначаных у адкрытым лісце прапановы камісія прызнала магчымым і неабходным падтрымаць толькі зварот аб неабходнасці аднаўлення дамоў № 19, 21, 23 на плошчы Свабоды.

Калі чытаеш матэрыялы камісіі, складваецца ўражанне, што ўсе недапрацоўкі ў рэстаўрацыі аб'ектаў Верхняга горада — памылкі і пралікі мінулага, калі не было ні закона, ні адзінага заказчыка работ, а вось сёння рэстаўрацыйныя работы праводзяцца адпаведна заканадаўству. Але пачуццё заклапочанасці застаецца. Хацелася б, каб нарэшце ў Верхнім горадзе можна было пайсці пагуляць з дзіцем, паглядзець самой і паказаць гасцям горад.

III

З пытаннем, якія высновы зроблены з факта з'яўлення ліста, я звярнулася да старшыні Камітэта па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Дзмітрыя Бубноўскага. Вось што ён адказаў:

— Зварот сведчыць, што працэс сацыяльна-эканамічных змен у грамадстве, змены ў заканадаўстве, наогул у ладзе жыцця ўспрымаюцца неадназначна. Сё-

рады зараз недапушчальна мала. Я ўпэўнены, што дзейнасць нашага камітэта, наогул праблемы рэстаўрацыі павінны больш шырока асвятляцца ў сродках масавай інфармацыі.

— Пяць гадоў для рэстаўрацыйных прац — гэта мала ці многа?

— У полацкім Спаскім саборы Ефрасінеўскага манастыра аднаўленне жывапісу інтэр'ера праводзіць Уладзімір Ракіцкі, адзін з лепшых мастакоў-рэстаўратараў Беларусі. Ён выконвае надзвычай карпатлівую працу. Роспіс мае некалькі пластоў, якія ўжо неаднаразова падмалёўваліся. У рэшце рэшт з'явіліся напластаванні, кожнае з якіх уяўляе сабой мастацкую цікавасць. У шэрагу выпадкаў адбываецца расслаенне жывапісу — здымаецца адзін слой, фіксуецца на плёнкі і гэтак далей. Такім чынам раскрываецца першапачатковы роспіс. Зразумела, для падобнай работы пяць гадоў — гэта не так ужо і многа.

Для гарадской забудовы існуе іншая метадыка. Рэстаўрацыя ўсіх аб'ектаў, за выключэннем найбольш складаных (напрыклад, Кафедральны Сабор), ажыццяўляецца значна больш высокімі тэмамі і залежыць найперш ад эфектыўнасці фінансавання.

Думаю, у Верхнім горадзе зроблена шмат чаго карыснага. Да заказчыка АТ "Стары Менск" у мяне, зразумела, ёсць пэўныя прэтэнзіі. У першую чаргу, часта не задавальняе якасць работ. Сёння лічаны будаўнічыя арганізацыі ў стане забяспечыць якасць, больш-менш адпаведную еўрапейскаму ўзроўню. Рэстаўрацыяй Езуіцкага касцёла ў Мінску кіраваў польскі падрадчык. Рабочыя спачатку падпісалі кантракты на 2—3 тыдні. Усіх, хто дрэнна працаваў, звольнялі, набірлі іншых. Такім чынам, праз пэўны час была створана прафесійная брыгада.

Дарэчы, заўвагі экспертаў Савета Еўропы, якія наведалі Беларусь па нашаму запрашэнню ў ходзе выканання дамоўленасцей аб супрацоўніцтве ў галіне культурнай спадчыны адносна рэстаўрацыі Верхняга горада, тычыліся менавіта якасці работ і культуры вытворчасці. Імгненна змяніць падыход да працы немагчыма. Гэта прыйдзе з пэўным вопытам, набыццём якога патрабуе часу.

— А чаму не аднаўляецца Дом масонаў, дзе мяркуецца стварыць музей тэатральнага мастацтва?

— У адрозненне ад большасці аб'ектаў Верхняга горада, рэстаўрацыя Дома масонаў займаецца не АТ "Стары Менск", а Міністэрства культуры. Сродкі, выдзеленыя на 1999 год, былі выкарыстаны. Да пачатку 2000 года атрымаўся пэўны перапынак.

— Растлумачце, калі ласка, чаму разбіраюцца дамы на вуліцы Камсамольскай, а на іх месцы будуюцца новыя?

— Тут трэба звярнуцца да гісторыі. Вуліца Камсамольская знаходзіцца на месцы, дзе калісьці існаваў небагаты яўрэйскі квартал. Цэглу на свае дамы жыхары бралі з разбору больш ранніх пабудов. Зразумела, і якасць была адпаведнай. Да таго ж дамы перажылі вайну, мелі шмат разбурэнняў. У 50-я гады на "хуткую руку" іх аднавілі. І ў такім выглядзе яны праіснавалі практычна да нашага часу. Капітальнага, нават бягучага рамонтна там не праводзілі. Калі ж практычна паўстала пытанне аднаўлення квартала, спецыялісты прыйшлі да высновы, што менавіта гэтыя канструкцыі, гэтая цэгла не здолее ўтрымаць нагрузку перакрываючых і дахаў, таму робіцца канструкцыйны абмер старых канструкцый, якія разбіраюцца, а потым аднаўляюцца ў новым матэрыяле. Іншага варыянта няма. У пэўных месцах не паспрыла захаванню будынкаў і пракладка другой лініі метрапалітэна. Што тычыцца якасці новых збудаванняў, то ва ўсім свеце перш за ўсё цэніцца аўтэнтычнасць ідэі, а ўжо потым аўтэнтычнасць матэрыялу.

Ведаецца, я часам чую размовы, нібыта недзе існуюць тэхналогіі, якія дазваляюць зберагчы "аварыйныя" будовы, падобныя тым, што на вуліцы Камсамольскай у Мінску. Асабіста я не ведаю такіх тэхналогій. Думаю, іх не існуе ўвогуле. Рэстаўрацыя Верхняга горада павінна "рэаніміраваць" будынкі, зрабіць іх прывабнымі для таго, каб іх утрымліваць, выкарыстоўваць, даглядаць, карацей — укладваць у іх грошы. У гэтым мы бачым сваю галоўную задачу.

Алена СПАСЮК.

Фота Віктара СТАВЕРА і БелТА.

БОЛЬШ ЗА 14 ГАДОЎ АБМЯРКОЎВАЕЦЦА І 5 ГАДОЎ ВЯДЗЕЦЦА РЭСТАЎРАЦЫЯ ГІСТАРЫЧНАГА ЦЭНТРА МІНСКА

РАДАВОД

ЗОРКА Надзеі

Я жыву ў Латвіі. Радзіма маіх бацькоў — Беларусь. Там жывуць мае бабулі. Яны карэнныя беларускі. Мы ўсе звязаны з беларускай зямлёй: там наш пачатак. Ці вернемся мы туды, я не ведаю. Можна і буду там вучыцца. Мне вельмі падабаюцца беларускія прасторы, сінявокія азёры, густыя лясы, водар палёў. На Беларусі прыгожыя гарады, захаваліся цікавыя гістарычныя помнікі.

Мае бабулі жывуць у Шаркоўшчынскім раёне на Віцебшчыне.

У бабулі Кацярыны дзевяць унукаў. Мы ўсе з розных гарадоў і збіраемся ў яе летам, бывае вельмі весела. Бабуля заўсёды нас чакае. Дзядулю мы не бачылі ніколі: рана памёр. Кажуць, ён быў высокі, прыгожы, вельмі любіў бабулю. У іх нарадзілася пяць дзяцей, таму і ўнукаў цяпер многа. Дзядуля працаваў нейкі час настаўнікам. Мая мама таксама настаўніца. І дзядулеў брат усё жыццё настаўнічаў.

Аднойчы я прачытала бабулі новы верш, які вывучыла ў беларускай нядзельнай школе. Яна пахваліла мяне і запытала, хто яго напісаў. А аўтар яго — Еўдакія Лось. І тады бабуля расказала нам цікавую гісторыю. Дзядулін брат-настаўнік вучыўся разам з гэтай вядомай паэткай. Яны сябравалі. Ёсць фотаздымак, дзе яны, маладыя, стаяць ля рэчкі Дзісна, якая працякае праз бабуліну вёску. Мы там любім купацца, яна побач з бабулінай хатай, а потым упадае ў Дзвіну, на якой стаіць Даўгаўпілс. Цяпер, калі мы ў школе вучым вершы, мне хочацца вучыць вершы менавіта Еўдакіі Лось, здаецца, што я яе добра ведаю.

Нашы бабулі расказваюць многа цікавых гісторый. Нават хочацца іх запісаць, каб не забыць. Я люблю слухаць, калі яны ўспамінаюць пра сваю маладосць. Напэўна, мы павінны гэта ведаць, бо гэта і ёсць наша гісторыя.

13 гадоў таму назад, у 1986 годзе, на небе загарэлася мая зорка: тады нарадзілася я. Мая зорка свеціць і ў Латвіі, і на Беларусі. Хочацца верыць, што я нарадзілася пад шчаслівай зоркай. І пакуль жывуць мае бабулі, яна будзе свяціць і ім, маім любімым і дарагім.

Надзея БУЧЭЛЬ.

Латвія, Даўгаўпілс.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

105 дзяцей і 45 жанчын знаходзіліся ў вагоне, у якім фашысты разлілі ядвітую вадкасць. Пра гэта расказваюць сведкі ў газеце "Нылгінская праўда" за 15 мая 1942 года:

"Радасна і весела жылі мы ў нашым цудоўным горадзе Мінску. Пра нас клапаціліся, каб мы былі здаровыя і шчаслівыя. Кожнае лета наш дзіцячы сад выязджаў на дачу, і ў гэты год 20 чэрвеня мы паехалі ў мястэчка Ратамка на аздараўленне. Як тут добра было!

Але 24 чэрвеня нямецкія самалёты пачалі скідаць бомбы, і 25 чэрвеня нас усіх сабралі і пасадзілі ў вагон.

Па дарозе да нас у вагон зайшоў дзядзька і сказаў, што ён беластоцкі інжынер. Потым разліў нейкую вадкасць і пачаў закрываць дзверы. Тады мы здагадаліся, што гэта нямецкі ды-

НАПАМІН ПРА ТРАГЕДЫЮ

Добрыя дзелавыя і культурныя кантакты з Вінніцкай гарадской яўрэйскай абшчынай наладзіла мясцовае беларускае зямляцтва. Яго старшыня Уладзімір Дзямешка заклапочаны лёсам выхаванцаў Мінскага дзіцячага дому ў час вайны.

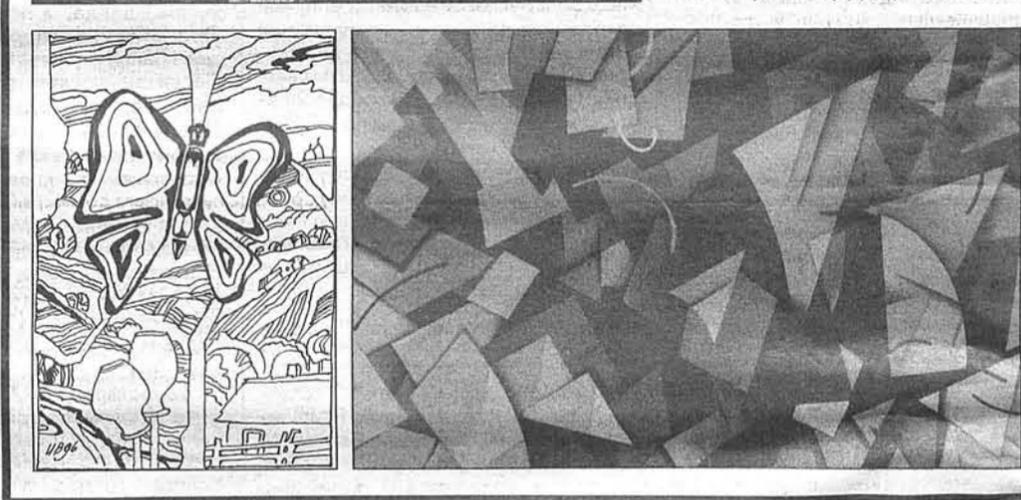
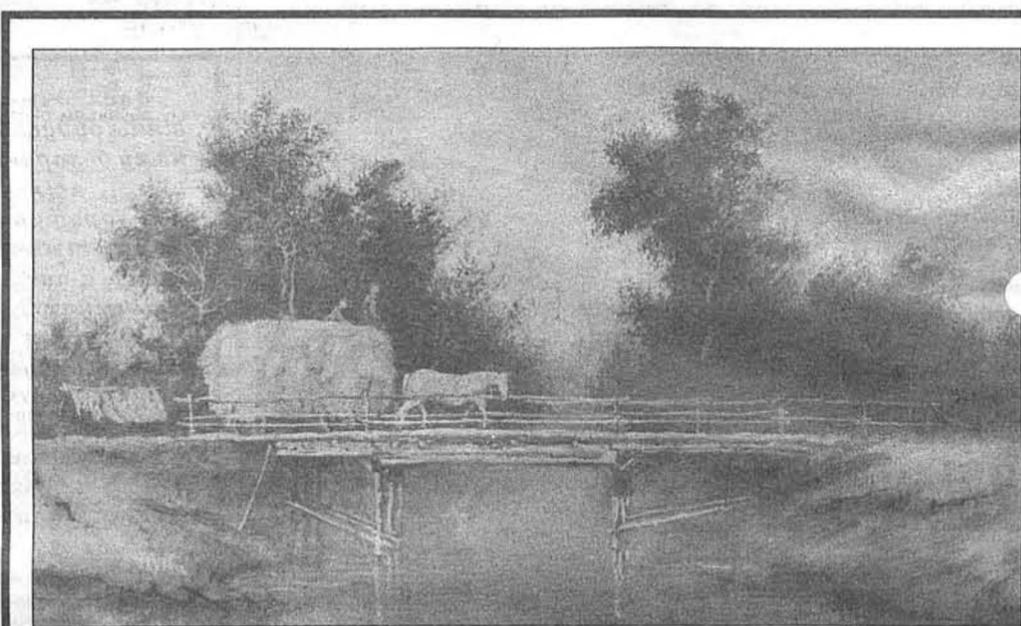
версант, але позна: дзеці ўжо пачалі задыхацца, а ў многіх пайшла кроў з рота і носа. Настасся Дзмітрыеўна Дзядзюля пачала выкідаць нас з вагона, выскочыла сама. Усяго 12 дзяцей выратаваліся, але калі мы беглі ў лес, то па нас стралялі з кулямёта і некалькіх забілі. З Настассяй Дзмітрыеўнай нас засталася сямёра. Калі мы адбеглі крыху і азірнуліся, вагон з дзецьмі гарэў. Ой, як страшна было!

Доўга мы беглі лесам і дарогай. Вельмі цяжка было Настасся Дзмітрыеўне з намі: мы былі змучаныя і напалоханыя ўсім страшным, што бачылі і перажылі, вельмі балелі ногі, хацелася піць і есці. Настасся Дзмітрыеўна прасіла для нас хлеба і падтрымлівала, як магла. Мы прыехалі ў Нылгу, і тут нас, як родных, прыняў дзетдом.

Рома ЛЕВІТ і
Геня ВАЙТАСЕВІЧ".

Р. С. Калі нехта ведае пра далейшы лёс выратаваных дзяцей, то просім паведаміць у Вінніцкае абласное зямляцтва беларусаў.

Украіна.

МУЗЫКА ФАРБАЎ

У Кішыніёве ў Доме нацыянальнасцей адбылася выстава жывапісу Вячаслава Ігнаценкі, якую можна назваць у некаторай ступені вынікавай: нядаўна Вячаслаў ста членам Саюза мастакоў Малдовы.

Выстава называецца "Крыніцы". А галоўная крыніца натхнення для мастака — тая зямля, адкуль ён родам. На выставе шмат эцюдаў і работ, напісаных непасрэдна з натуры, "беларускі матыў у песні верасу, у песні ракіт".

А таксама — нешта экстравагантнае. Цяперашняя экспазіцыя — гэта своеасаблівы "кактэйль" з усіх накірункаў, засвоеных

У ВЯНОК РОДНАГА СЛОВА

«ДОЎГАЖЫХАР» ЦІ?..

Калі чалавек пражыў доўгае жыццё (напрыклад, 90 і больш гадоў), дык у расейскай мове ён называецца "долгожитель". А як-жа назваць такога чалавека па-беларуску? Прызнаюся, што да гэтага часу я не спаткаў добрага беларускага адпаведніка гэтаму расейскаму тэрміну. Ды над такім адпаведнікам, мабыць, ня вельмі задумоўваліся й лінгвісты з Інстытута мовы й літаратуры імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР. Але нядаўна ў БССР знайшоўся чалавек, які, хоць толькі пры нагодзе, выказаўся на гэтую тэму. Чалавек гэты — Павел Сьцяцко (паводля бээсэсэраўскага правапісу — Сцяцко). Пра тое, што сказаў аб гэтым Павел Сьцяцко й што думаю я, і будзе гаворка.

У часопісе "Польмя" 12(608) за 1979 год надрукаваны невялічкі артыкул П. Сьцяцко "Са скарбніцы матчынай мовы" — рэцэнзія на кнігу Рыгора Яўсеева "Маці казалі так... З гаворак Бялыніцкага раёна", якую выпусціла выдавецтва "Навука і тэхніка" ў 1978 годзе.

У гэтай рэцэнзіі П. Сьцяцко піша: "На старонках газет для абазначэння чалавека, які пражыў доўгае жыццё, выкарыстоўваецца нязграбнае, штучнае, няўдалае слова доўгажыхар. (Тут і далей падкрэслена Паўлам Сьцяцко. — А. Д.). Пачуўшы яго, адразу звязваеш гэтае ўтварэнне са слова-

злучэннем доўгі (высокі) жыхар. Ужо больш адпавядае сэнсу, які перадаецца ў рускай мове словам долгожитель, лексема даўгажылец (ад спалучэння слоў доўга жыць, доўга жылі). А вось як скажуць пра гэтага чалавека ў бялыніцкіх гаворках: "У нас таксама не ў міруха жыве, сто пяць гадоў ёй".

Як бачым, Паўлу Сьцяцко (як і мне) не падабаецца ўжыванае га-

больш адпаведнай і прыгажэйшай была-б лексема "даўгалетак" (мужчынскага роду і "даўгалетка" — жаночага роду), утвораная на падставе слова "даўгалецыць", якое гучыць прыгожа і даўно бытуе ў нашай мове. Не пярэчыла-б гэтая лексема і законам нашай мовы, бо бытуюць-жа ў ёй даволі трапныя й прыгожыя словы "падлетак" і "не-

Антон ДАЊЛОВІЧ

НАТАТКІ ПРА МОВУ

зтатамі БССР слова "доўгажыхар", бо яно і сапраўды "нязграбнае, штучнае, няўдалае". Заміж яго аўтар рэцэнзіі (хоць, можа, і не афіцыйна) прапануе ўжываць або прыдуманую ім лексэму "даўгажылец", або слова бялыніцкіх гаворак "няўміруха".

Мне здаецца, што і запрапанаваная Паўлам Сьцяцко лексема "даўгажылец" — такая-ж "нязграбная, штучная й няўдалая", як і "доўгажыхар". Калі "доўгажыхар" выклікае ў Паўла Сьцяцко вобраз доўгага (высокага) жыхара, дык ягоны "даўгажылец" выклікае ў мяне вобраз чалавека з доўгімі жыламі. Няўдалым мне здаецца і бялыніцкі дыялектызм "няўміруха". У маім уяўленні ён асацыюецца з словамі жаргону блатных, як "маруха", "затруха" і г. д.

Я думаю, каб перадаць сэнс расейскага "долгожитель", най-

далетак". Дык чаму-ж ня можы быць і "даўгалетак"?

19 сакавіка 1980 г.

Пазьнейшая дапіска: Пішучы гэтыя нататкі, я ня меў яшчэ ТСБМ. Пазьней, набыўшы гэты слоўнік, я ўбачыў, што "доўгажыхар" і ягоная форма жаночага роду прымаюцца за норму беларускае літаратурнае мовы (том 2-і, бач. 192, 1978 г.; укладальнік часткі "д" — д'ябальшчына... — І. М. Гайдукевіч, рэдактар тома — А. Я. Баханькоў), што я лічу памылкаю.

ПАДКАШНІЧАК

Домна Пажарская, хоць і пражыла на белым свеце трохі больш за сорак, а замужам больш за дваццаць гадоў, але не навучылася гатаваць так, як другія жанкі. Асабліва клопатна ёй было з гатаваньнем сьнеданьня.

А вы-ж, мабыць, ведаеце, што сьнеданьне селяніна не раўня сьнеданьню гараджаніна з рознымі там булчачкамі з маслам ды кавамі-кавамі ці чаямі. Селянін любіць зьесьці — калі дазваляюць магчымасці — ня толькі трывалы абед, але і сьнеданьне з дзьвюх страў. І, калі на першую страву няма верашчакі (мачаньня) з блінцамі ці хоць яечні з хлебам, дык будуць камы — бульбяная каша, — засквараныя салам або алеем з цыбуляю (калі ў гаспадарцы пост). А на другую страву селянін любіць

крупнік з малаком: ячны, грэцкі ці пшаняны (з атоўчанага пшана).

Калі з гатаваньнем мачаньня ці камоў Домна ня мела вялікага клопату, дык з крупнікам яна ніяк не магла дайсьці да ладу: у яе заўсёды атрымлівалася нешта не падобнае ні на крупнік, ні на кашу.

Бывала, наліе Домна ў гаршчок вады, усыпле жменьку круп і пачне мяшаць. Аж там — крупінка дагнае крупіну і ніяк дагнаць ня можа. "Мала круп", падумае Домна і усыпле яшчэ жменьку. А часам падумае, што і гэтага мала, тады, каб ня сыпаць болей круп, дык адліе трохі з гаршка вады.

Пасьля некалькіх гэтакіх апрацыяў над будучым крупнікам страву гатаваную і апынаецца на стала. Але гэта — не чаканы гаспадаром крупнік, а нешта сярэдняе між крупнікам і кашаю. І гэтак заўсёды. А каб знайсці якую-небудзь

мерку для круп, не здагадаецца. Ёй, бачыце, ніхто не казаў, што крупы ў гарачай вадзе разбрыняюць, і страву пагусьцее.

— Домна, што гэта ты звярнула: крупнік ці кашу? — запытаў муж, як першы раз убачыў Домніна варыва на сваім stole.

— Гэта?.. — сумелася Домна. — Гэта падкашнічак, — адказала праз хвіліну.

— Падкашнічак? — засмяяўся муж. — А чаму-ж крупніку не звярнула?

— Я так хацела!..

28 сьнежня 1984 г.

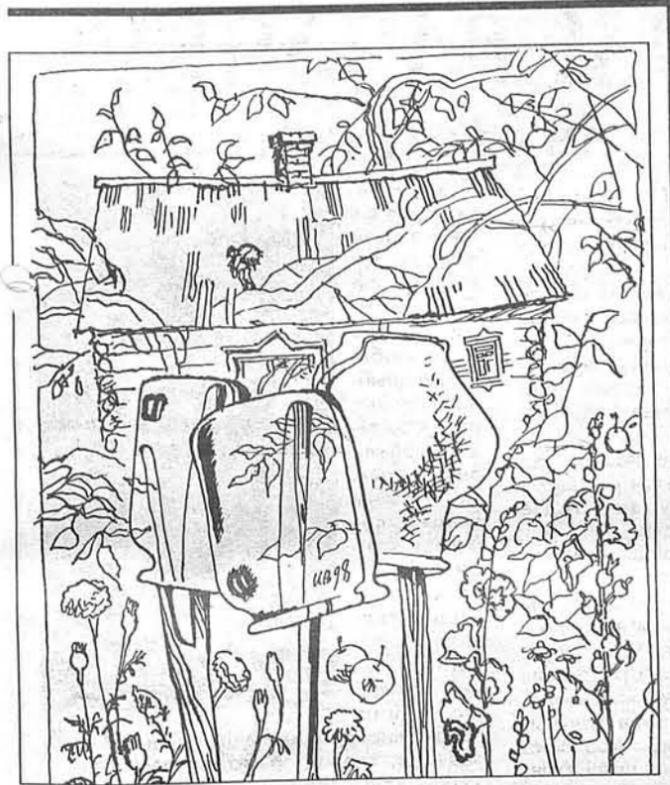
КАНОН І КАНУН

Чытаючы п'есу Алеся Петрашкевіча "Соль", надрукаваную ў часопісе "Польмя" № 9(629) за 1981 год, я знайшоў там моўную недакладнасць, якая тлумачыцца ці няведаньнем аўтара, ці — што яшчэ горш — сьвядомым абдурваньнем.

У п'есе ў рэмарцы аўтара сказана: "...адломваюць па маленькім кавалачку хлеба і заядаюць яго канонам..." (разбіўка мая. — А. Д.)

Будучы пэўным, што многія з чытачоў ягонае п'есы ня ведаюць значэньня слова "канон", Петрашкевіч дае ўнізе бачны тлумачэньне яго: "Рытуальная страву, якая гатуецца з мёду, вады і кавалачкаў хлеба ці бліноў".

Тая моўная недакладнасць, аб якой я ўспомніў вышэй, выяўляецца ў тым, што ў рэмарцы аўтара ўжыта неадпаведнае слова. У плячэмавым "Тлумачальным слоўніку бе-

мастаком. Мінулыя вернісажы заўсёды прадстаўлялі толькі адну грань яго таленту: элістычныя пейзажы або леравыя кампазіцыі абстрактнай геаметрыі, якую мастак называе модным словам арт-дызайн. Ёсць нават копія работы Шышкіна. Гэта эклектыка многім прыйшла па душы. А арт-дызайн Вячаслава Ігнаценкі карыстаецца вялікім попытам у замежнай публіцы. Асабліва ў немцаў і французаў.

Здавалася б, як могуць ужывацца два такія супрацьлеглыя накірункі ў твор-

рчасці аднаго мастака? Як аказалася, могуць і нават перахкаджаюць адзін аднаму. Захапленне абстрактнымі пачалося ў Вячаслава з практэтных работ, якімі ён раней займаўся. Спраба звязаць разам палатно, падрамнік і праект-макет вылілася ў арыгінальнае рашэнне — гэтакую мастацкую архітэктурную, што перадае паняцці і зусім канкрэтныя рэчы пры дапамозе колеру.

Таяцяна МІГУЛІНА.
Малдова, г. Кішынёў.

НА ЗДЫМКАХ: работы Вячаслава ІГНАЦЕНКІ.

ларускай мовы" Акадэміі навук БССР (том 2-і, выдадзены ў 1978 г.) слова "канон" тлумачыцца аж пяццю пазыцыямі, ніводная з якіх не гаворыць, што гэта "рытуальная страва", як сказана ў зноскі, бо рытуальная страва, аб якой упамінае п'еса, у ваколіцах Слуцка называецца "канун". Аднак гэтага слова няма ў слоўніках, выдадзеных АН БССР. Чаму? Можна таму, што яно і пішацца і вымаўляецца як расейскае, якое ператлумачваецца нашым пярэдаднем? А можа таму, што гэта назва стравы рэлігійнага абраду — памінак?

Зазначу яшчэ, што і тлумачэнне слова "канун" ("канон" паводля Петрашкевіча) дадзена ў зноскі няправільна. Страва гэтая не "гатуецца" (варыцца), а прыгатаўляецца так: у міску наліваюць цёплае гатаванае вады, і ў ёй рашчыняюць адпаведную колькасць мёду; так атрымліваецца сыта, у якую кладуць нарэзаныя дробнымі кавалачкамі абаранкі (купленыя або сьпечаныя самою гаспадыняю), а не кавалачкі "хлеба ці ліноў", як тлумачыць Петрашкевіч.

Ядуць канун на памінаках, на Дзяды і на Куццо; прычым кожны з прысутных за сталом мусіць зачарпнуць толькі тры лыжкі.

4 лютага 1985 г.

САЛЬНІК, МЯСЬНІК І КАЎБАСЬНІК

Аднойчы, у часе зімовых канікулаў дзядзька Цімох папрасіў мяне,

вучня апошняе клясы сямігодкі, памагчы яму малаціць.

Калгасаў у той час яшчэ не было ў вёсках, і кожны гаспадар сам дбаў аб сваёй гаспадарцы. Зусім мала было ў вёсках і сельска-гаспадарчых машын. У нашай, даволі вялікай (каля трохсот двароў) вёсцы толькі два гаспадары мелі ў сваіх дварах пад паветкаю драўляныя конныя прывады з далучанымі да іх сячкарнямі і жорнамі. Гэтай механікай (за пэўную аплату) маглі карыстацца й іншыя; нарэзачы сечкі або змалоць трохі збожжа.

Што-ж да малаціць, дык на ўсю нашу вёску была толькі адна перасоўная малатарня з конным прывадам. Дыкі і ня дзіва, што гэтая малатарня не магла абслужыць усіх гаспадароў вёскі. Ды і ня кожны з іх хацеў (або меў чым) плаціць уласніку малатарні за карыстаньне ёю. Таму амаль усе нашы вясцоўцы малацілі ўручную, цапамі. А каму патрэбны былі кулі жытняе саломы (а яны сельяніну амаль заўсёды былі патрэбны), дык той і падаўна малаціў уручную. Калі-ж самому гаспадару была няўпраўка з малацібою, дык ён прасіў кагось з радні ці суседзяў памагчы яму. Вось так і я папаў у памагатыя дзядзьку.

Ведаючы, што дзядзька Цімох пачне малаціць ў гэты дзень яшчэ досвіткам, мяне выправілі да дзядзькі яшчэ перад трэцімі пёўнямі, каб я ня быў памочнікам толькі "збоку прыпёку".

Калі я прыйшоў да дзядзькі, у

АПАВЯДАННЕ

АДЗІН чалавек па прозвішчы Балаш паехаў з сябрамі на паляванне. Ён не быў заўзятым паляўнічым, але горад стаіў яго, і таму чалавек прагнуў хоць на кароткі час змяніць абставіны.

Увечары паляўнічыя дабраліся да месца. Яны прыпаркавалі мікрааўтобус, выпусцілі сабак і пачалі рыхтавацца, каб на світанку ісці на балота. Егер, якога тут ведалі па мянушцы Жабнік, ціхі і несамавіты, да іх прыезду прынёс у паляўнічы домік коўдры і матрацы і распаліў цагляную пліту пад павеццю. Карасеў з сажалкі, які ён налавіў днём, падсмажылі, успаролі бланшанку з тушонкай, нарэзалі хлеба і пачалі вяртацца.

Інжынеру Балашу нядаўна споўнілася сорак два гады. Гэта быў высокі, шыракаплечы мужчына з вузкім тварам, блізка пасаджанымі шэрымі вачыма і кароткай стрыжкай. Ён сядзеў спінай да глядзёў прама перад сабой. Ноч хвалямі напывала на яго ў кароткіх паўзах, што ўзнікалі ў гутарцы, і зноў аціхла ў зорнай чарнаце восенскага неба.

Разам з Жабнікам мужчын было чацвёра. Усе яны знаходзіліся ў стане ўзбуджанасці, які ўласцівы супольным выездам на прыроду: выпілі па чарцы, прагна закусілі, потым зноў выпілі і тады загаманілі паміж сабой. Жабнік таксама піў нароўні, але раптам пахіснуўся і аб'явіў, што пойдзе спаць. Гутарка працягвалася, але была яна, як і раней, быццам штучная, нібы ў армейскай казарме, дзе рэдка пачуеш шчырае слова, а афіцэры нападлітку чмураць адзін аднаго анекдотамі.

Ярка ўспышка неспадзвана асвятліла цёмны край лесу, потым адтуль святло снопам скочыла ўгору і праз імгненне згасла. Мужчыны зазбіраліся спяць.

— Паўна, метэарыт, — сказаў нехта.

— Энэла.

— Можна, што выбухнула?

— Дык гуку ж не чуваць.

— Спытаць у Жабніка — ён тут усё ведае.

— Не дапытваецца. Надзвычай меланхолічны тып. І ногі не трымаюць. Спяваецца, небарака.

Так яны гаварылі паміж сабой па дарозе да паляўнічага доміка, які, зрэшты, быў звычайнай сялянскай пунай. Жалезныя салдацкія ложка стаялі проста на зямляной падлозе.

Праз некалькі хвілін заснулі. Інжынер Балаш прыслушаўся да храпу і зірнуў на гадзіннік. Сабакі непакоіліся, камар звянеў над галавой. Туга раптам ахапіла яго. У апошні час гэта здаралася з ім усё часцей, і тады ён гадзіннамі ляжаў у сябе дома на канапе ці адчыняў дзверы на балконе, дзе сядзеў у крэсла-качалку і сядзеў так, не азваваючыся, да ночы, і толькі калі горад сціхаў, то і яму быццам становілася лягчэй. Не спалася і ця-

пер. Сабакі зноў забурчалі, і ён выйшаў з пракуранага, напоўненага храпам памяшкання на падворак. Цемра ахінула яго вільготнай прахаладой. Інжынер Балаш доўга сядзеў так у цішы ночы, прыслухоўваючыся да шлохах лесу, а затым вярнуўся ў пуно.

Жабнік разбудзіў іх на досвітку, пасля чаго яны адвезлі сабак і рушылі на балота. У паветры клубіўся туман. Неўзабаве Жабнік пачаў "распыцаць" групу, і інжынер Балаш рушыў убок, а потым скіраваў у сасоннік, дзе было тушэй, паклаў на зямлю куртку, зараджанае (ён правярнуў) ружжо, лёг сам і пачаў слухаць, як рыпяць і шамацяць лісцем дрэвы. На балота яму не хацелася.

Раптам інжынер Балаш заснуў. Яму прысніўся дзіўны сон, быццам да яго падышлі двое незнаёмых лю-

— Так. А навошта яна? Яны вынялі яе адсюль, — Жабнік паказаў на свой жы- вот. — Яна свяцілася, як лямпачка. Усёй карысці.

Інжынер Балаш расшпіліў Жабніку пінжак і кашулю.

— На вас не відаць ніякіх слядоў гвалту, — заўважыў ён.

— Так. Я нічога не адчуў. Затое я шчаслівы.

Жабнік быў вясёлы і ўвесь час імкнуўся спаваць.

— І якія яны былі, тыя іншапланецяне? — раптам пацікавіўся інжынер Балаш.

— Звычайныя. Двое. Апраунтыя, як і мы. Я іх зусім не спалохаўся. Наадварот, яны забралі ў мяне патроны і разрадылі ружжо — баяліся, што я адбярэ назад сваю душу.

— Вас проста разыгралі, — сказаў інжынер Балаш.

— Цяпер каго хочаш развяслюць — і жартаўнікоў таксама. А можа, вам прымроілася?

Ён гаварыў гэтыя супакойлівыя словы, але раптам адчуў, як халодная хваля пракцілася ў яго па спіне. Там, у лесе, я ён спаў... Калі душа

Жабніка была другой, то ў каго яны забралі першую? Ён успомніў пра ружжо. Калі ў стале ёсць патрон, а ён ні разу не стрэліў у лесе — значыць, яго падазрэнні беспаспартыныя, а Жабніка трэба ў вар'ятню. Бо ён дакладна памятаў: калі спаў і сніў той дзіўны сон, ружжо было зараджана...

Інжынер Балаш пакрочыў у пуно, знайшоў сваё ружжо і "пераламаў" ствол.

Патрона ў ім не было.

...Вярнуўся ў горад вечарам. Ужо калі жонка з дачкой звыкла сядзелі ля тэлевізара, інжынер Балаш выйшаў на балкон і пачаў гушкацца ў крэсла-качалцы, як гэта рабіў і раней.

Горад аціхаў. З расчыненых вокнаў дома насупраць гучна і з надрывам спявалі па-расійску, і інжынер Балаш падумаў, што спяваць сталі ўсё часцей. Быццам становілася ўсё болей і болей шчаслівых. Быццам не было на свеце цемры, у якой спатыкаюцца на шляху, усеагульнай здрады і ахутаных туманам балот.

Інжынер Балаш падумаў пра гэта па інерцыі, бо так думаў раней. Цяпер жа ён з прыемнасцю ўспрыняў матыў і нават прытупаў у такт нагой.

На балконе насупраць заспявалі гучней, з ненатуральна-вясёлым імпэтам. Хіба кожны з іх таргаваўся на балодзе з іншапланецянамі? — меркаваў, між тым, інжынер Балаш. А ўвогуле ўсё лухта, падумаў ён і засмяяўся. Шчасце распірае яго. Ён зарагатаў, апантана заспяваў сам, а потым раптам загікаў у такт музыцы і затупаў нагамі, не зважаючы на скамянелыя твары дачкі і жонкі, якія ўзніклі за шклом балконных дзвярэй.

Юры СТАНКЕВІЧ

«ЭНЭЛА»

дзей, па знешнім выглядзе таксама паляўнічыя, і папрасілі пагрэць рукі ў яго на грудзях, бо, патлумачылі яны, пальцы ў іх замерзлі, а трэба націскаць на куркі, а яны не могуць, і прыклалі халодныя рукі яму, нездаволенаму, да грудзей, але тут інжынер Балаш прагнуўся, зірнуў на гадзіннік і ўбачыў, што праспаў дзве гадзіны. Сапраўды, было халаднавата. З балота зрэдку чуліся стрэлы. Ён ляжаў, паліў цыгарэту і думаў.

Да леснічоўкі ён вярнуўся, калі ўсе ўжо былі на месцы. Але ніхто не хваліўся забітымі качкамі і не жартаваў.

— Жабнік звар'яцеў, — патлумачылі яму. — Паспалі ў вёску па жонку з сынам.

— І ў чым выявілася яго вар'яцтва? — спытаў інжынер Балаш.

— Паўна, дэлірыум трэмэнс. Бялая гарачка. Вяселіцца, спявае. Сцвярджае, што сустрэў на балодзе іншапланецян. Ружжо, вась, на ўсякі выпадак, адабралі.

— Наліце паўшклянкі, хай глыне.

— Не дапамагло.

Жабнік сядзеў пад павеццю і ўсміхаўся. Яго ватоўка і боты валіліся побач. Ногі былі звязаныя. У вочы ён не глядзеў.

Інжынер Балаш прысеў насупраць.

— Вы нешта ўбачылі на балодзе? — спагадліва пацікавіўся ён.

Жабнік згодна кінуў.

— Іншапланецян, — сказаў ён, — іх было двое. Яны папрасілі мяне прадаць ім маю душу. У абмен на шчасце. Давялі, што адна ў іх ужо ёсць, а трэба яшчэ і другая.

— І вы прадалі? — спытаў пасля паўзы інжынер Балаш.

дзей, па знешнім выглядзе таксама паляўнічыя, і папрасілі пагрэць рукі ў яго на грудзях, бо, патлумачылі яны, пальцы ў іх замерзлі, а трэба націскаць на куркі, а яны не могуць, і прыклалі халодныя рукі яму, нездаволенаму, да грудзей, але тут інжынер Балаш прагнуўся, зірнуў на гадзіннік і ўбачыў, што праспаў дзве гадзіны. Сапраўды, было халаднавата. З балота зрэдку чуліся стрэлы. Ён ляжаў, паліў цыгарэту і думаў.

Да леснічоўкі ён вярнуўся, калі ўсе ўжо былі на месцы. Але ніхто не хваліўся забітымі качкамі і не жартаваў.

— Жабнік звар'яцеў, — патлумачылі яму. — Паспалі ў вёску па жонку з сынам.

— І ў чым выявілася яго вар'яцтва? — спытаў інжынер Балаш.

— Паўна, дэлірыум трэмэнс. Бялая гарачка. Вяселіцца, спявае. Сцвярджае, што сустрэў на балодзе іншапланецян. Ружжо, вась, на ўсякі выпадак, адабралі.

— Наліце паўшклянкі, хай глыне.

— Не дапамагло.

Жабнік сядзеў пад павеццю і ўсміхаўся. Яго ватоўка і боты валіліся побач. Ногі былі звязаныя. У вочы ён не глядзеў.

Інжынер Балаш прысеў насупраць.

— Вы нешта ўбачылі на балодзе? — спагадліва пацікавіўся ён.

Жабнік згодна кінуў.

— Іншапланецян, — сказаў ён, — іх было двое. Яны папрасілі мяне прадаць ім маю душу. У абмен на шчасце. Давялі, што адна ў іх ужо ёсць, а трэба яшчэ і другая.

— І вы прадалі? — спытаў пасля паўзы інжынер Балаш.

яго хаце ўжо гарэла васьмілінейная лямпа, а сам дзядзька сядзеў сярод хаты на зэдліку і абуваўся.

— Во які ты руплівы, — сустрэў мяне дзядзька. — Такі работнік ня будзе есць хлеб дарэмна.

Словы дзядзькі былі для мяне як пяцёрка за выкананьне школьнага заданьня.

Пачуўшы нашу гутарку, прагнулася на палу й дзядзіна Кацярына.

— О-о-о, ужэ й памочнік прыйшоў, а ты мяне ня будзіш! — папракнула яна дзядзьку.

— Табе яшчэ рана сьвіней карміць і карову даіць, — адказаў той: — магла-б і паспаць.

— А хто за мяне будзе прасьці і ткаць?

Дзядзька нічога не адказаў, а запаліў ліхтар "Лятучая мыш", і мы выйшлі з хаты.

Зімоваю ноччу, калі на дварэ цісьне мароз, у гумне зацішна нават і ў ветранае надвор'е. А як памахаеш добра цапам, малаціць збожжа, дык ня толькі не адчуваеш марозу, а нават робіцца горача, хоць да поту і не даходзіць.

Пакуль развіднела, і дзядзіна паклікала нас на сьнеданне, мы пасадзілі на ток ужо чацвёрты пасадак, палажыўшы ў сьцірту тры тугія жытнія кулі.

Як мы ўвайшлі ў хату, за сталом ужо сядзелі, чакаючы сьнеданьня, новыя "малаціцьбіты": два мае стрыечныя браты — 8-мігадовы Паўлік і 6-цігадовы Хведзька.

Як толькі мы з дзядзькам селі за стол, а дзядзіна падала скваряду мачаньня, дзе скваркі сала і скрылі

каўбасы плавалі ў сваім туку, і сьцірту яныч блінцоў, маладыя "малаціцьбіты" старанна "замалацілі". Пры гэтым малодшы — Хведзька — мачаў толькі для прыліку, а завіхаўся "малаціць" скваркі і каўбасу.

— Ты што, хочаш паесць ўсе скваркі, каб не асталося нам? — прыкрыкнуў на яго бацька.

— Бо я люблю іх. Я — сальнік, мясьнік і каўбасьнік! — адказаў Хведзька.

Я засмяяўся і падумаў:

"Такі малы, а ўжо разрозьнівае словы "мясьнік", хто прадукуе мяса, і "мясьнік", хто спажывае мяса. Толькі... Ці ён сам дадумаўся, ці паўтарае пачутае?"

9 сакавіка 1985 г.

КАНЦАТЫДЗЕНЬ

Нейкі дамарослы горамовавед трапіў з Беларусі ў Амэрыку. Тут ён навучыўся "сьпікаць" па-ангельску, і яму вельмі спадабалася слова, якім амэрыканцы называюць час адпачынку ад суботы да панядзелка — week-end (уікэнд). І тут яму стрэліла ў галаву бліснуць сваімі моўнымі ведамі, "узбагаціць" беларускую мову нэалгізмам, — змяняць ангельскае слова падобным беларускім.

Аднак, знайсці замену week-end'у адпаведнай беларускай лексэмай, у яго забракла ведаў. Панагульнуўшыся, ён "абрадзіўся" бязглуздаю калыкай "канцатыдзень". Горамовавед нават не здапеў сьця-

мці, што ягонае калька мае зусім адваротнае значэньне агнеліскаму week-end (канчатак, канец тыдня), а ёсць словазлучэньнем, сэнс якога: "тыдзень канца", і дзе словы пам'яняліся месцамі. Тыдзень канца чаго? Сьвету?

Ня было-б вялікае шкоды, каб гэты горамовавед сьмеціў сваімі "нэалгізмамі" ў якім-небудзь вузка-групавым выданьні. А то і такая, здаецца, паважная (прынамсі, такою яна павінна быць) газэта, як "Беларусь", якую рэдагуюць людзі з тытуламі, дае гэтай калыцы прытулак на сваіх бачынах. Вось пара прыкладаў: у № 311 за 1983 год, на 1-ай бач. ў кароценькай нататцы-паведамленьні "Кангрэс БАЗА" чытам: "...адбудзецца ў канца тыдні (разьбіўка тут і далей мая. — А. Д.) Свята Працы..."; у № 319 за 1984 год у нататцы "Сустрэча!!!": "...чакаюць усіх вас на канца тыдні дзень Свята Працы (1—3 верасьня)". А пад гэтым подліс: "Галоўная Управа БАЗА".

Дык вось яно што! Выяўляецца, што горамовавед сядзеў у Галоўнай управе БАЗА і адтуль засьмечвае нашу мову бязглуздымі калькамі, выкарыстоўваючы газэту "Беларусь". А рэдактары газэты не асьмельваюцца паправіць невука, бо, бачыце, лічыцца, што БАЗА выдае газэту (хоць за сродкі ня толькі ба- заўцаў).

12 чэрвеня 1985 г.

Мілтаўн, ЗША.

P.S. Падзея з захаваннем правапісу арыгінала.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

ЎХАЛА КАЛЯДА Ў ЧЫРВОНЫМ ВАЗОЧКУ...

КАЛЯДНАЯ ВЯЧЭРА

КУЦЦА
2 шклянкі ячных круп,
3 літры вады,
1 шклянкі малака,
0,75—1 шклянкі маку,
2—3 сталовыя лыжкі мёду,
2 сталовыя лыжкі журавінавага альбо парэчкавага варэння.

Крупы прамыць, адварыць у вадзе на невялікім агні, пастаянна здымаючы пену. Перакладзі кашу ў іншую пасудзіну, уліць малако. Увесь час памешваючы, варыць да мяккасці круп і загусцення. Падрыхтаваць мак: заліць яго кіпнел, даць распарыцца. Праз 5 хвілін ваду зліць, мак прамыць. Паўтарыць яшчэ раз. Распараны мак перацерці ў фарфаравай ступцы, змяшаць з кашай і дабавіць мёд. Перамешваючы, прагрэць кашу на невялікім агні 5—7 хвілін. Заправіць варэннем.

КАЛЯДНАЕ СОЧЫВА
1 шклянкі зерня пшаніцы,
100 грамаў маку,
100 грамаў ядраў грэцкіх арэхай,
2—3 сталовыя лыжкі мёду,
цукар на смак.

Зерне пшаніцы патаўчы ў драўлянай ступе драўляным таўкачыкам і аддзяліць ядро ад жыццы. З чыстых зерняў зварыць

на вадзе рэдкую кашу, астудзіць яе, падсалодзіць.

У асобным посудзе расцерці мак да ўтварэння макавага малачка, дабавіць мёд, усё перамешаць, пасля чаго ўліць у кашу. У апошнюю чаргу дабавіць арэхі.

БЛІНЫ МАЛОЧНЫЯ
3 шклянкі пшанічнай мукі,
5 жаўткоў,
3 шклянкі малака,
2 сталовыя лыжкі цукру,
1 сталовая лыжка сметанковага масла,
соль.

Жаўткі яек узбіць з соллю і цукрам, усыпаць муку, уліць растопленае сметанковае масла, малако і яшчэ раз добра ўзбіць. Выпякаць звычайным спосабам.

МАЧАНКА
Ядуць мачанку гарачую з блінамі, якія ў яе мачаюць. Адсюль і назва гэтай старадаўняй традыцыйнай беларускай стравы. А гатуецца яна наступным чынам: кавалачкі свінога сала, мяса, каўбасы, а яшчэ лепш свініны рэзбы пасыпаць духмянымі прыправамі і засмажыць у глыбокай патэльні. Потым туды ўліць так званую падкалотку, якая робіцца з мукі, рэдка разведзенай на вадзе, і ўсё раз паварыць.

КІСЕЛЬ
Раней кісель варыўся з аўсянай, жытняй ці пшанічнай мукі на заквасцы. Негустую рошчыну ставілі на ноч у цёплае месца, каб падкісла (таму і назва — кісель). Каб хутчэй закісла, можна кінучы скарынку ржаного хлеба. З такой рошчыны з аўсянай мукі можна было прыгатаваць дзве стравы — кісель і жур. Рошчыну працэдзвалі праз сита і давалі адстаяцца. Адстоеную зверху частку злівалі, ставілі на агонь і варылі жур. Жур падсольвалі, заскварвалі і елі з варанай бульбай. З астатняй густой масы варылі славыты

аўсяны кісель. Рабілі яго вельмі густым, потым разлівалі па місках і ставілі на холад, каб добра застыў. Елі лыжккамі з салом, маслам, запівалі малаком.

КАЛЯДНАЯ ВАРАЖБА

НАПЯРЭДАДНІ
Старога Новага года (13 студзеня) дзяўчаты кідаюць крыху куцці ў міску з вадою: калі каша выплыве наверх — дзяўчына хутка выйдзе замуж.

Калі ядуць куццу, выцягваюць сцябліны сена з-пад абруса: трапіць даўжэйшае сцябло — даўжэй будзеш жыць.

Дзяўчаты кідаюць на вуліцу чаравікі: куды чаравік наском ляжа, туды і замуж ісці. Калі ж упадзе наском да дзяўчыны — сватоў да яе ў гэтым годзе не будзе.

Хлопцы варажылі наступным чынам: неслі на скрыжаванне чорнага ката і пускілі яго з рук: куды кот пабяжыць, адтуль трэба дзяўчыну браць. Або ўласнаручна паклі блін, накрывалі ім галаву і адпраўляліся на скрыжаванне: у якім баку спачатку забрэша сабака, адтуль і нявеста. Калі варажба задавальняе, хлопец кідае блін у бок сабачага брэху, у адваротным выпадку — у супрацьлеглы бок ці нясе дадому.

Найбольш смелыя дзяўчаты замыкаліся ноччу ў лазні, ставілі перад сабой люстэрка, па баках ад яго — дзве свечкі. Трэба было, не міргаючы і не азіраючыся, глядзець у люстэрка. Хто выканае ўсе гэтыя ўмовы, убачыць усё, што яго чакае ў будучыні.

Іншыя дзяўчаты ставілі пад ложка

Спакон веку Каляды вылучаліся сваім непаўторным каларытам: столькі песень, гульніў, жартаў, ігрышч не ведала, здаецца, ні адно іншае свята.

Многія старадаўнія Калядныя традыцыі захаваліся і па сёння: на святочную вячэру гаспадыні гатуюць куццу, бліны, аўсяны кісель, селядзец; дзяўчаты, як некалі іх бабулі, займаюцца варажбой, і, што асабліва радуе, аднаўляецца надзвычай прыгожы абрад калядавання і ваджэння "казы".

Магчыма, і вы, шанюныя чытачы, жадаеце адзначыць Каляды так, як гэта рабілі нашы продкі? Тады, спадзяемся, гэтая публікацыя будзе для вас у нечым карыснай.

Нэлі ПРЫВАЛАВА.

КАЛЯДНЫЯ ПЕСНІ

З ВЕЧАРА 7 студзеня ад хаты да хаты пачыналі хадзіць калядоўшчыкі: вясёлая кампанія вітала гаспадароў добрым словам, віншавала іх са святам, жадала шчасця ў новым годзе.

Вельмі пашыраным на Беларусі быў абрад "ваджэння казы". Пасля прывітання калядоўшчыкаў "каза" (хлопец, апрануты ў вывернуты кажух) пачынае свой рытуальны танец: свавольнічае, б'е капытамі, спрабуе калоцца

рагамі. У гэты час госці спяваюць:

**О-го-го, каза, каза шэрая!
Дзе каза ходзіць, там жыта родзіць,
Дзе каза не ўхаджае, там жыта не ўраджае...**

Раптам "каза" валіцца на падлогу і прыкідваецца мёртвай. Калядоўшчыкі спрабуюць рознымі магічнымі дзеяннямі і замовамі яе ажывіць, але нішто не дапамагае. Тады зноў спяваюць:

**Устань, козанька,
расхадзіся,
Нашаму пану нізка пакланіся.
Ой, пан ідзе,
каляду нясе,
Тры кускі сала,
штоб каза ўстала.**

І толькі пасля таго, як гаспадар адорыць "казу", яна "ажывае", пачынае скакаць, кланяцца і дзякаваць яму за пачастунак.

КАЛЯДНЫЯ ГУЛЬНІ

Пасля таго як пары. Злучаныя імі дзяўчына з хлопцам танцуюць "Лявоніху", пасля чаго лічацца "пабранымі". Калі ўсе пары такім чынам складзены, пачынаецца самы вясёлы, насычаны песнямі, гумарам этап пералоўвання маладых. Кожная пара двойчы высутпае на першы план: спачатку хлопец ловіць дзяўчыну, якая ад яго ўцякае, пасля наадварот. Пры гэтым спяваюцца "цярэшкі" — песні асабага жанру, створаныя менавіта для гэтай гульні. Напрыклад, вельмі дасціпнымі выходзяць жартаўлівыя дыялогі-спрэчкі, у якіх узаемна "выкрываецца" няўмельства ці лянота "бабулькі" (дзяўчыны) і "дзядулькі" (хлопца):

**А пайдзі я праз тын глядзець,
Як мой дзядулька вяруюкі ўець.
Тоненька-танюсенька,
З аглобляй раўнюсенька.**

**Пайдзі я праз тын глядзець,
Як мая бабулька прадзецць.
Тоненька-танюсенька,
З вяруюйкай раўнюсенька.**

Пасля таго як двойчы пералавіліся ўсе пары, праспяваліся ўсе "цярэшкі", іграецца на заканчэнне агульная полька. Моладзь дамаўляецца пра час наступнага збору і ідзе адпачываць (звычайна гульні заканчваліся ў 6—7 гадзін раніцы). Наступным днём зноў усё збіраюцца разам, прыносяць напіткі, закуску, садзяцца парамі за сталы. "Бацькі" сочаць за парадкам, кіруюць застоллем, віншуюць, весяляць "маладых", за сталом спяваюцца любімыя песні.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчынікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Таяцяна КУВАРЫНА.
Рэдактар адзела — член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар адзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ.
Спецыяльныя карэспандэнты
Нэлі ПРЫВАЛАВА,

Віктар СТАВЕР.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97, 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

Папішы рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 828 экз.
Зак. 47.
Падпісана да друку 10.1.2000 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).